

Józefa Bałachowicz

orcid.org/0000-0001-6208-8042

Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie

Zuzanna Zbróg

orcid.org/0000-0002-4088-626X

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wprowadzenie

Introduction

Tematem przewodnim tego numeru EETP są przemiany edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej – szczególnie znaczące w ostatnim dwudziestoleciu. Badacze edukacji elementarnej uzupełnili wówczas polską myśl pedagogiczną o nowszą perspektywę teoretyczną i metodologiczną oglądu dziecka i dzieciństwa, starając się doprowadzić do zmiany języka i myślenia o teorii i praktyce wczesnej edukacji (Walołek, 2006; Bałachowicz, 2009, 2011; Klus-Stańska i Szczepska-Pustkowska, 2009). Podejście interpretatywno-krytyczne skierowało uwagę pedagogów małego dziecka i uczniów najmłodszych na pełnomocność, zasoby poznawcze, możliwości rozwojowe dzieci w kontekście samostanowienia i samoregulacji. Pojawiły się nowe pola badawcze, które ukazały zainteresowanie badaczy doświadczaniem świata przez dziecko i jego sposobem rozumienia rzeczywistości. Punktem wspólnym jest dominacja podejścia socjopedagogicznego do edukacji dziecka/ucznia w kontekstach edukacyjnych, kulturowych i społecznych oraz przygotowanie do profesjonalnego funkcjonowania zawodowego nauczycieli wczesnej edukacji w alternatywnych modelach edukacyjnych. Podstawowe pola badawcze dotyczą rekonstrukcji kultury wczesnej edukacji – od konwencjonalnej do innowacyjnej, redefiniowania, transformowania i poszukiwania nowych perspektyw pedagogicznych, w tym różnorodności modeli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej.

Znaczące miejsce zajmują badania poświęcone analizie dyskursów zabawy i uczenia się (uczestnicy, relacje, konteksty, miejsca tworzenia znaczeń i dziecięcej aktywności) oraz funkcjonowania dziecka w instytucjach przedszkola i szkoły (komunikacja,

sojalizacja, kooperacja, partycypacja). Ważnym polem badawczym są przestrzenie dziecięcej wolności (w tym do myślenia krytycznego), odpowiedzialności, twórczości (Bałachowicz i Zbróg, 2021). Warto podkreślić udane próby rekonstrukcji i współczesne odczytania klasyków pedagogiki dziecka, m.in. Marii Montessori, Friedricha Froebła, Johna Deweya, Helen Parkhurst czy Janusza Korczaka (Andrzejewska i Lewandowska, 2021).

Najnowsze zmiany w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej wynikają z trudnej (nie)codzienności. Nie tak dawno borykaliśmy się z pandemią COVID-19, starając się, aby wprowadzenie zdalnej edukacji przyniosło dzieciom jak najmniejsze szkody i jak największe korzyści. Jeszcze nie jesteśmy w stanie ocenić skutków wprowadzenia przestrzeni medialnej do domów rodzinnych dzieci, choć mamy już pewne dane na temat edukacji zdalnej dotyczące zarówno pozytywnych, jak i negatywnych jej konsekwencji.

Jeszcze nie zdążyliśmy uporać się z czasem (post)pandemii, gdy pojawiły się poważne problemy związane z migracją ludności z Ukrainy, najczęściej matek z dziećmi uciekających przed wojną. Powstały nowe wyzwania związane z potrzebą organizowania opieki i profesjonalnego wsparcia uchodźców w dłuższej perspektywie, z pokonywaniem barier kulturowych i komunikacyjnych, z pomocą w codziennym funkcjonowaniu w obcym środowisku (zob. Zbróg, 2022). Dostrzegamy, że w świecie głębokiego kryzysu następuje powrót do klasycznego systemu wartości, do odpowiedzialności za Innego.

Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna jest zatem obecnie skoncentrowana na wyzwaniach międzykulturowych, w tym konieczności zapewnienia dobrostanu dzieciom nieznaną języka polskiego w polskich przedszkolach i szkołach, poszukiwaniu metod nie tylko wzbudzających ich potencjał rozwojowy, ale przede wszystkim umożliwiających efektywną integrację i adaptację do polskich warunków przy poszanowaniu ich odrębności kulturowej w warunkach zaburzonego poczucia bezpieczeństwa, niejednokrotnie z traumą powojenną.

Artykuły publikowane w tym numerze pokazują specyfikę i kierunki przeobrażeń, jakie dokonały się we wczesnej edukacji na przestrzeni nie tylko ostatnich lat, ale także w pracy z dzieckiem i jego rodziną na przestrzeni ostatniego stulecia. Dowodzą one, że nowatorskie rozwiązania pedagogiczne stale towarzyszyły i towarzyszą innowatorom pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej. W historii tych subdyscyplin pedagogiki jest mnóstwo przykładów osobowych, powszechnie znanych autorytetów, ale także odważnych i kreatywnych nauczycieli codziennie działających na rzecz dobra dzieci, tworzących autorskie rozwiązania dydaktyczne, demokratyzujących edukację, organizujących prorozwojowe środowisko do zabawy i uczenia się, dających poczucie wolności wyboru i szanujących podmiotowość dziecięcą.

Zachęcamy do zapoznania się z inspirującymi tekstami, które złożyły się na całość wartościową i motywującą do twórczej aktywności pedagogicznej dla dobra naszych podopiecznych.

Bibliografia

- Andrzejewska, J. i Lewandowska, E. (2021). Polska pedagogika przedszkolna w XXI wieku. Poszukiwania badawcze i implikacje do praktyki, *Studia z Teorii Wychowania*, 12(1), 85–126. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.8461>
- Bałachowicz, J. (2009). *Style działań edukacyjnych nauczycieli klas początkowych. Między uprzedmiotowieniem a podmiotowością*. Wydawnictwo WSP TWP.
- Bałachowicz, J. (2011). Pedagogika wczesnoszkolna – bariery i kierunki rozwoju. W: D. Klus-Stańska, D. Bronk i A. Malenda (red.), *Pedagogika wczesnej edukacji. Dyskursy, problemy, otwarcia* (s. 56–67). Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Bałachowicz, J. i Zbróg, Z. (2021). Kierunki przemian teoretycznych i badawczych w polskiej pedagogice wczesnoszkolnej – od mono- do polidyskursywności. *Studia z Teorii Wychowania*, 12(1), 127–147. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.8462>
- Klus-Stańska, D. i Szczepska-Pustkowska M. (red.). (2009). *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Waloszek, D. (2006). *Pedagogika przedszkolna. Metamorfoza statusu i przedmiotu badań*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Zbróg, Z. (red.). (2022). *Dzieci z Ukrainy – pomoc, integracja i wsparcie edukacyjne w przedszkolu, w szkole i w instytucjach samorządowych*. Kieleckie Towarzystwo Naukowe.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Józefa Bałachowicz
Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie
e-mail: baljola@aps.edu.pl

Zuzanna Zbróg
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
e-mail: zzbrog@ujk.edu.pl